

ВІДГУК

офіційного опонента доцента кафедри технології біологічно активних сполук, фармації та біотехнології Інституту хімії та хімічних технологій Національного університету «Львівська політехніка», кандидата фармацевтичних наук, доцента **Кричківської Аеліти Миронівни** на дисертаційну роботу **Панькевича Остапа Богдановича: «Наукове проєктування ефективного механізму регулювання і саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні»**, що представлена у разову спеціалізовану вчену раду ДФ 35.600.016 у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького МОЗ України на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація»

1. Актуальність обраної теми дисертації.

Поєднання ефективних механізмів державного регулювання та саморегулювання фармацевтичної діяльності покликане забезпечувати належне функціонування фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я. Відсутність належних механізмів регулювання та безуспішні періодичні спроби законодавчого врегулювання саморегулювання є основними причинами перманентної кризи у вітчизняній фармації. Не менш важливими факторами ризику на шляху становлення інституту фармацевтичного саморегулювання є відсутність політичної волі до делегування функцій органів державної влади фармацевтичним організаціям, які є саморегульованими, а також недостатня вмотивованість провізорів і фармацевтів до самовідданої праці.

Тому проблематика розвитку фармацевтичного саморегулювання в Україні та формування комплексної стратегії її розвитку є нагальним та пріоритетним завданням, особливо зважаючи на відсутність належного правового забезпечення щодо функціонування фармацевтичного сектора.

Дана дисертаційна робота є актуальним оригінальним дослідженням, яке важливе як для теоретичних, так і для практичних засад формування

комплексної стратегії розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я.

Виходячи із зазначеного вище, дисертаційна робота Панькевича Остапа Богдановича, яка присвячена науковому проєктуванню ефективного механізму регулювання і саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні, є актуальною, своєчасною та представляє очевидну значущість для сучасної фармацевтичної галузі.

2. Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами.

Дисертаційна робота виконана відповідно з планом науково-дослідних робіт кафедр організації і економіки фармації, технології ліків та фармакоеконіміки факультету післядипломної освіти та організації і економіки фармації фармацевтичного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького «Обґрунтування і впровадження нових напрямів оптимізації фармацевтичної допомоги для реалізації концепції розвитку фармацевтичного сектору до 2020 року» (номер державної реєстрації 0116U004504, шифр теми ІН.10.01.0001.16). Тема дисертації затверджена та уточнена на засіданнях Вченої ради фармацевтичного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (протоколи № 3 від 23.11.2016 р. та № 7 від 26.06.2020 р.).

3. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Результати виконаної роботи, а саме проєктування ефективного механізму поєднання державного регулювання та саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні, мають істотну наукову новизну. У дисертаційній роботі вперше детально досліджено інституційні засади саморегулювання фармацевтичної практики у світі, що показало, з одного боку, різний рівень членства у міжнародному саморегулюванні як держав,

так й окремих фармацевтичних товариств, з іншого боку – вельми скромну участь українських громадських фармацевтичних організацій у цьому процесі. Вперше на підставі інформаційного пошуку факторів впливу на розвиток інституту саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні, SWOT-аналізу і перехресного їх оцінювання опрацьовано візію, місію, стратегічні напрямки і принципи розвитку інституту фармацевтичного саморегулювання. Уперше шляхом моделювання взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державного регулювання та саморегульованими фармацевтичними організаціями від стану «як є» до стану «як бути» запропоновано механізм запровадження належного фармацевтичного саморегулювання в Україні внаслідок законодавчого делегування фармацевтичним організаціям, які є саморегульовані, ряду функцій центральних органів виконавчої влади.

Окрім цього, заслуговує на увагу доробок автора стосовно дослідження вітчизняної нормативно-правової бази у сфері саморегулювання господарської діяльності, вивчення етапності та наповненості процесу становлення фармацевтичного саморегулювання на теренах України, розширення фармацевтичної термінології, з'ясування думок фармацевтичних фахівців щодо проблеми саморегулювання.

Наукова робота містить текстове обґрунтування та ілюстративний матеріал (ілюстрована 14 таблицями та 12 рисунками), що вважаю достатніми для узагальнень і висновків про організацію фармацевтичної справи, а саме з проєктування ефективного механізму поєднання державного регулювання та саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні. Основні положення і висновки, викладені у дисертації, обґрунтовані та лаконічні, містять нові дані та відображають суть, наукову новизну та практичну значимість.

Отримані дані наукового дослідження за темою дисертаційної роботи викладені у 21 науковій публікації, з них: 2 статті у періодичних наукових виданнях держав, які входять до Європейського Союзу, з наукового напрямку,

за яким підготовлено дисертацію, зокрема одна стаття у журналі *Pharmacia (Bulgaria)* з індексацією Scopus та Web of Science, віднесеному до Q2 відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank, яка прирівнюється до трьох публікацій, а також 5 статей у наукових фахових виданнях України; одна стаття у періодичному науковому виданні інших держав за напрямком роботи; 11 праць у збірниках, матеріалах і тезах науково-практичних конференцій; дві науково-методичні рекомендації. Огляд та аналіз опублікованих праць засвідчив, що матеріали дисертації висвітлені в них повною мірою і не повторюються. Апробація основних положень дисертації на наукових форумах у достатньому обсязі. Основні наукові положення і прикладні результати дисертації повністю викладені в анотації, зміст якої є ідентичним змісту рукопису дисертації та повністю відповідає вимогам нормативно-правових актів щодо оформлення дисертацій та анотацій дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

4. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертаційної роботи є важливими в аспекті поглиблення розуміння сутності та концептуального обґрунтування необхідності впровадження саморегулювання у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я та проектуванні механізму його взаємодії з державним регулюванням в Україні. Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці пропозицій та рекомендацій, що сприяють розвитку фармацевтичного саморегулювання та оптимальному його поєднанні з державним регулюванням, що надалі дасть змогу запобігти кризовим явищам у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я України.

Запропоновані наукові розробки, які знайшли втілення у двох науково-методичних рекомендаціях (Стратегія розвитку інституту фармацевтичного саморегулювання в Україні, Львів, 2019 р.; Розвиток фармацевтичного саморегулювання в Україні, Львів, 2020 р.), знайшли застосування в науковому та навчальному процесі кафедр семи закладів вищої фармацевтичної освіти, діяльності семи практикуючих фармацевтичних

організацій та шести громадських організацій фармацевтичного спрямування. Результати, які отримані у процесі виконання дисертаційної роботи були використані також громадською організацією «Всеукраїнська фармацевтична палата» при розробці пропозицій та зауважень до проектів нормативних документів, що стосуються законодавчого забезпечення фармацевтичного саморегулювання.

5. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертація та анотація відповідають положенням Наказу МОН України за № 759 від 31.05.2019 р. Дисертацію викладено державною мовою на 182 сторінках друкованого тексту, з них 112 сторінок основного тексту. Робота складається з традиційних розділів: анотації, переліку умовних позначень, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, загальних висновків, списку використаних джерел та 31 додатка. Список використаних джерел містить 189 найменувань, з них 164 кирилицею та 25 латиницею.

У «Вступі» дисертантом обґрунтовано актуальність проведеного дослідження, чітко та науково грамотно сформульовано мету та завдання дослідження; визначено об'єкт та предмет дослідження; вказано методи дослідження; показано наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, зазначивши свій особистий внесок.

Перший розділ («Огляд літератури») дисертації містить аналітичний огляд наукової літератури за обраною темою. Цей розділ складається з двох підрозділів. Дисертант провів ґрунтовний пошук літератури, її комплексний аналіз, що дозволило структурувати науковий погляд на проблему. Здійснено ретроспективний аналіз історії виникнення саморегульованих фармацевтичних організації та об'єднань, а також сфокусовано увагу на актуальних проблемах сьогодення. Ґрунтовно проаналізовано законодавчу базу стосовно забезпечення поєднання регулювання і саморегулювання господарської та професійної діяльності загалом, а також фармацевтичної діяльності зокрема.

З огляду літератури впливають ті невивчені питання, які дисертант виокремив як завдання свого дослідження. Завершують огляд літератури висновки, а також перелік праць, в яких опубліковано результати даного розділу.

Другий розділ («Загальна методика та основні методи дисертаційного дослідження») у двох підрозділах відображає детальну характеристику методики дослідження, яка містить шість основних етапів, а також характеризується об'єкт, предмет дослідження, застосовані методи. Джерелами дисертаційного дослідження слугували достатня кількість наукових публікацій, інформація із вебсторінок вітчизняних та міжнародних громадських організацій, а також 894 анкети анонімного опитування фармацевтичних фахівців, що є достатнім для обґрунтування положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації. Використані методи дослідження адекватні меті та завданням, сформульованих дисертантом, та дають можливість узагальнити отримані результати та сформулювати висновки і рекомендації.

Третій, четвертий та п'ятий розділи містять результати власних досліджень. У двох підрозділах **третього розділу** («Історичні аспекти становлення саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні та інституційний його вимір у міжнародному масштабі») описано історичні особливості становлення саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні. Автор подає детальні дані щодо хронології розвитку саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні у різні періоди, від найдавнішого до часів незалежності. Також дисертант ретельно проаналізував засади саморегулювання фармацевтичної діяльності у міжнародному аспекті, структуру та місію іноземних фармацевтичних організацій.

Четвертий розділ («Сутність й необхідність впровадження саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні крізь призму анкетного опитування фармацевтичних фахівців») представлений трьома

підрозділами і висвітлює результати дослідження саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні на підставі анкетного опитування провізорів і фармацевтів. Опрацьовано 827 анкет респондентів щодо обізнаності в питаннях саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні та ставлення до членства в саморегульованих організаціях.

П'ятий розділ («Наукове обґрунтування стратегічних векторів розвитку саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні та його поєднання з державним регулюванням»), до складу якого входить п'ять підрозділів, вміщує детальний аналіз поняттєвого апарату фармацевтичного саморегулювання, структурування чинників впливу на процес становлення саморегулювання в Україні за допомогою SWOT-аналізу, а також їх взаємозв'язок. Варто окремо звернути увагу на створену дисертантом унікальну модель імплементації фармацевтичного саморегулювання в діючу систему державної фармацевтичної політики.

Висновки за результатами наукового дослідження обґрунтовані та достовірні, логічно випливають з одержаних результатів, відповідають меті та завданням дослідження, побудовані за змістом дисертації.

Бібліографічний опис літературних джерел подано автором на стор. 123-143 (20 сторінок). Джерела літератури укладено в алфавітному порядку.

6. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації

Принципових недоліків у дисертаційній роботі Панькевича О.Б. мною не виявлено, але є декілька зауважень:

1. Робота містить досить велику кількість умовних скорочень, що деколи утруднює сприйняття матеріалу.

2. У представленому тексті дисертаційної роботи наявні англiцизми (контент, респондент), використання яких, на мою думку, є неприпустимим за наявності українського відповідника (вміст, опитуваний).

Окрім цього, вважаю за доцільне поставити дисертанту деякі запитання, що виникли у процесі рецензування роботи:

1. Фармацевтична діяльність пацієнтоспрямована, пацієнтоцентрована, адже так? Яким чином у кінцевому результаті виграє (отримує переваги) пацієнт від існування саморегулювання у фармації?

2. За результатами Вашого опитування, саморегулювання фармацевтичної діяльності не є популярною, ані актуальною темою для обговорень серед провізорів і фармацевтів. Здебільшого вони проявили низьку зацікавленість цими питаннями. Якою Ви бачите інформаційну роботу з цих питань серед фармацевтичних працівників?

3. Чи вважаєте Ви за доцільне переймання іноземного досвіду в міжнародних громадських організацій та адаптацію ключових аспектів саморегулювання під вітчизняну систему охорони здоров'я?

4. Коли саме, на Вашу думку, враховуючи увесь період незалежності України, відбулись найвагоміші зміни щодо впровадження фармацевтичного саморегулювання?

Проте, ці зауваження і запитання не носять принципового характеру та не знижують загального високого рівня, наукової цінності та практичної значущості поданої до захисту у разовій вченій раді ДФ 35.600.016 дисертаційної роботи.

7. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці.

На мою думку, результати дисертаційного дослідження щодо особливостей становлення та запровадження саморегулювання у фармацевтичній діяльності варто ширше використовувати у навчальному та науковому процесах фармацевтичних кафедр управлінського, економічного та соціального спрямування, а також у практичній діяльності існуючих громадських фармацевтичних організацій.

Представлені автором пропозиції та рекомендації можуть бути також використані у науково-дослідній роботі для подальшого теоретичного пошуку щодо розв'язання проблеми, пов'язаної з фармацевтичним саморегулюванням, та правотворчій діяльності для вдосконалення

законодавства щодо саморегулювання у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я.

8. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Панькевича Остапа Богдановича «Наукове проектування ефективного механізму регулювання і саморегулювання фармацевтичної діяльності в Україні» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису, в якій розв'язано конкретне науково-практичне завдання із запровадження належного фармацевтичного саморегулювання в Україні внаслідок законодавчого делегування фармацевтичним організаціям, які саморегулюються низки функцій центральних органів виконавчої влади, що має істотне значення для організації фармацевтичної справи.

Актуальність теми дослідження, сучасний рівень його виконання, достовірні результати, важливі в науковому і практичному відношенні рекомендації дозволяють ствердити, що дисертація цілком відповідає вимогам, передбаченим п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019р. (редакція від 29.10.2020р.), а її автор, Панькевич Остап Богданович, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» з галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційний опонент

Доцент кафедри технології біологічно активних сполук, фармації та біотехнології
Національного університету
«Львівська політехніка»
кандидат фармацевтичних наук, доцент

 А.М. Кричківська

Підпис к.фарм.н., доцента Кричківської А.М. підтверджую

Вчений секретар Національного університету
«Львівська політехніка»

 Брилинський Р.Б.

